

Ebben az időben hős *Bajazid* császár —
Törökök vezére, hódítani szétjár;
Fegyvert fog ellene hol egy, hol más nemzet,
De harczy tettöknek nagy sikere nem lett,
Erős volt a török: temérdek a száma,
Mit veszte tegnapon, visszanyeri már ma.
Zsigmond is — segítve sok más nemzet által —
A török sereget megtámadja bátran,
Nikápoly* várában van a török erő,
Fegyveres hadai onnan törnek elő;
Foly a harcz, foly a vér, de a török — vitéz:
Nem adja meg magát, inkább meghalni kész,
A sűrű támadást hősen veri vissza
S elleni vérét a földnek pora iszsza,
Fut már a támadó, Zsigmond is menekül,
Míg végre sokára haza jó — egyedül.

Egy másik csatában, mit *Galambóc* alatt
A török ellen a magyarok vívtanak,
A midőn seregük űzve és szétverve,
Megmenti Zsigmondot *Rozgonyi Cziczelle*:
Hajót visz számára ez a hősi asszony;
Emlékén a nemzet angyala virraszson!

Dalmáthon jogáért viselvén háborút,
A hadi költségért a nemzetre szorúlt,
Üres lett a kincstár és az adó kevés;
Nem tölti ez gonddal Zsigmondnak a fejét;

* Nikápoly = török-határszéli város Bulgáriában.

Tizenhat *szepesi várost* vet zálogba
S királyi birtokit elajándékozza.
Hiába már minden, mivel utoljára
Dalmáthon birtoka *Velenczé*re szálla.

Könnyelmű tetteit végre megsokalták
Az ország urai s a királyt elfogták:
Visegrád várában fogságra vetették,
Azután *Siklóson*, hogy bánja meg tettét.
Bánja már, szánja már, fogadja is szentül,
Más ember lesz eztán, talán meg is — szentül!?
S erre a bűnbánó, lelkes fogadásra —
Csakhamar megnyílik börtönének zárja...

De örök homályt vet Zsigmond emlékére
A dicső *Husz János* megégettetése,
Ki bátran hirdeté, hogy az Úr vallása
Nem veri a lelket bilincsekbe s lánczra,
Fényt, sugárt terjeszt az és nem sötétséget
S az Úrhoz vezeti az emberiséget;
A pápa egyháza hamis hitet tanít,
Sötétbe taszítja a népek százait:
Azért a léleknek abból kell innia,
Mit üde forrásként kínál a *Biblia*.

E merész tettéért a *konstánczi* zsinat,
Amelyet Zsigmond, mint elnök — összehívat,
Husz Jánost s társait *máglyára* vitette
S bűnösök módjára ott megégettette.

De a mag kihajtott, termő földbe hullva,
S gazdagon gyümölcsöz már egy század múlva . .

... Amidőn érezé közeledni végét,
Megtészi a király végrendelkezését:
Leánya: Erzsébet — német *Albert* nője —
A magyar koronát örökölje tőle.
S midőn ez lemondott férjének javára:
Albert lőn utána magyarok királya.

S. Albert és 9. I. Ulászló.
(1437—1439.) (1440—1444.)

Az elhunyt királynak ama kívánsága,
Hogy lánya jusson a magyar királyságra:
Amint már említők, nem teljesülhetett;
A *múlt*nak példája inté a nemzetet:
Férfikéz vigye a kormányzat gyepöljét,
Hogy a hon lakói a *tekintélyt* féljék.
Átlátta ezt ő is — a szelíd Erzsébet
S mivel a hon iránt meleg szívvel érzett:
Lemondott a trónról a rendek szavára,
Helyébe *férjének* választását várva.

S úgy lőn, mint remélte: *Albert* már a király,
Ám ezért a nemzet új *jogokat* kíván:
A király ne lakják *idegen* országban,
De népe körében, ősi *Budavárban*;
Idegen koronát csak akkor viselhet,
Ha előbb *engedélyt* ad erre a *nemzet*;

Ősrégi jogunkon ne üttessék csorba:
Magyarok jussanak főbb hivatalokra;
A király leányi *férjhez* úgy mehetnek,
Ha erre *tanácsot* adtak már a *rendek*.

De viszont a nemzet *igéretet* téssen,
Hogy ha már *Albert* az élők közt nem leszen:
Erzsébet fejére tésszi a koronát,
Vagy — ha tán születik — megválasztja *fiát*.
S törvénybe iktatván e határozatot,
A nemzet gyűlése széjjel oszolhatott.

Eközben a török *Murád* szultán alatt —
*Szendrőnél** vívja már az erős várfalat,
Rettentő hadával áll a határszélen,
Hogy néhány lépéssel szép honunkba érjen.
E hírre a király sereget gyűjt össze,
Támadó ellenét hogy vérbe füröszsze;
Elindul, . . . de alig ér le a határig,
Az elszánt bátorság rettegéssé válik:
„Jön *Murád*, előtte nincs, aki megálljon!”
S szertefut a sereg az országhatáron.
Nem nézve most *Albert* se bokrot, se árkot,
Fut, de a futtatás neki is megártott.
Vérhas vesz erőt a remegő királyon
S *Neszmélyen* szemére száll a *síri álm*.

Ily szorult helyzetben a nemzet mit tehet,
Beváltsa tényleg is a tett *igéretet*?

* Szendrő = vár és város Szerbiában, a Duna jobb partján.

A *törvény* kívánná, de a haza sorsa
A női kormánynyal nem lesz biztosítva!
Erzsébet szülését sincs idő bevárni:
Nyakunkon a török! Eh, történjék bármi,
„A szükség törvényt ront!” — nossza hamar, rajta!
Ulászló, a lengyel király — bátor fajta,
Könnyű a választás, hívjuk meg királynak!...
S az ország rendei követségbe járnak.

De míg a küldöttség ez ügyet végezte,
Eljött a pillanat özvegy Erzsébetre:
Kis *fiu* született, aki *László* néven
Később — mint *ötödik*, ült királyi széken.
Levelet diktál hát és hírnököt meneszt,
Ulászló királyhoz aki elvigye ezt:
Soha se fáradjon, nincs már szükség rája,
Van már a nemzetnek *született* királya!

De rá se hallgatnak *Ulászló* s a rendek,
A magyar koronán gyorsan megegyeznek.
Az özvegy királyné ezt tudva — más tervvel,
Fullajtárt küld ismét ilyen üzenettel:
Legyen hát *Ulászló király*, de az árva
Kis *László* se légyen a jogból kizárva:
Ulászló nőtlen — s az ő haja se őszül,
Fogadja el kezét, vegye őt el nőül!

Ulászló — Erzsébet ez ajánlatára
Igy felel: Köszöni, már vagyon mátkája!
S látva a királyné, hogy minden hiába:
III. *Frigyeshez* fut *Ausztriába*

Visegrád várából eltűnt a korona:
Elorzá titokban *Kottaner Ilona*
S kivívén — letevén úrnője kezébe;
Ímígyen állt bosszút Erzsébet cserébe’.

Védenceze ügyében *Frigyes* kezde harczot,
Mely egész — Erzsébet haláláig tartott,
S a vége az lőn, hogy a korona s *László*
Őnála maradtak — s király lett *Ulászló*,
Akit, mert ez úttal nem lehetett mással,
Királylyá avattak egy *más* koronával.

Ideje is volt már, mert a török vezér:
Mezid bég ezalatt kincses Erdélybe tér,
Pusztítva-rombolva rengeteg hadával,
Kegyetlen tettének gyászos híre szárnyal.
E pogány ellenség a keresztyéneknek
Állandó réme volt, Európa retteg;
Nyugot és *Kelet* közt honunk volt a bástya,
Fegyveres hadait számtalanszor látta,
Minket ért legtöbbször öldöklő golyója,
A honi történet búsan regél róla.
De hogy a töröknek mi vetheténk gátat,
Istennek köszönjük, senkinek se másnak,
Őneki volt gondja ez árva nemzetre,
Közöttünk annyi sok *hős szívet* teremtvé.
Ezeknek egyike volt *Hunyadi János*,
Akinek *hős* híre félvilágra szállott,
Ki bár csak egyszerű *nemesi* családból
Származott, de neve üstökösként lángol!

Már *Albert* király is méltán tüntette ki:
Szörényi bán czímet ajándékoz neki,
 Ulászló pediglen *Erdélyt* bízta rája,
 Őrszemként állítva az országhatára.

Jól tudta *Mezid* bég, hogy kivel áll szemben,
 Azért hát seregét összegyűjti menten,
 Nagy, fényes jutalmat ígér annak, aki
 Hunyadi bármiképp kézre tudja adni;
 Leírja előttük, hogy el ne téveszszék,
 Alakját, lovát és egész fegyverzetét.
 Esküvel fogadják a török vitézek:
 Vezérük óhaját teljesíteni készek.

Szent-Imre mezején állott fel a két had,
 S mint midőn tengerre zuhogó szélvész csap:
 Egymásra tornyosúl a két emberhullám,
 Gázolva a vérben, taposva a hullán.
 Eközben Hunyadi hős *Kemény Simonnal*
 A török vesztére ily hadi cselt forral:
 Öltönyük' s lovaik' rögtön *kicserélve*,
Kemény lesz a magyar seregnek vezére,
 Hunyadi pedig a *Simon* ruhájában —
 Várja az eredményt a tér távolában.

Rohan a török had hős *Kemény Simonra*,
 Vélve, hogy Hunyadi küzd elől a sorba',
 Száz halál les ott a félelmetlen hősre,
 Körötte már a tér holttestekkel fődve;
 A fényes jutalom új rohamra sarkal,

Ujabb száz mér kardot a vitéz magyarral;
 Heves a küzdelem s a törökök végre
 Legyőzik hős *Keményt*, ömlik már a vére,
 S örvendő szavakkal egyre kiáltozzák:
 „Elesett Hunyadi, mienk már az ország!”

De mintha véréből támadt volna *másik*:
Hunyadi szembe jó, új alakja látszik,
 Szemében bosszú ég, kezében kard forog,
 Beh mindjárt megfordúl itt az egész dolog!
 Hófehér paripán soraikba nyargal,
 Rácsap a törökre villámos haraggal,
 Rémül a török-had, sűrűn hull a pogány,
 Buzogány kopog a hajatlan koponyán,
 Magyar kard villáma sujt a kopasz főre
 S sok török Allahhoz* költözik el tőle,
 Tisztúl a csatatér: fut már, ki még futhat,
Mezid is ott talál másvilágra utat.

Ki ekként menté meg *barátját* s *nemzetét*,
 Ne feledd, magyarom, *Kemény Simon* nevét,
 S ha sorsod valaha csatatűzbe vezet:
 Tanúlj te példáján *hazaszeretelet*!

Két évig tartott még a győzelmes hajsza,
 Míg végre a török térdet-fejet hajta,
 S átadván *Szerbiát* és *Oláhországot*,
 Szerencsét próbálni *Ázsiába* vágott,

* Allah = a törököknél Isten neve.

Aranynyal fizeti az óhajtott békét,
Ne bántsa a magyar, hagyjon neki békét!
S Ulászló *Szegeden* békét kötött vele:
Nem bántja *tíz* évig a magyar fegyvere;
Esküszik a török *Allahra* s *Koránra**,
Ulászló: *Krisztusra* s a szent *Bibliára*.
De alig telik el rövid három hónap,
Nincs nyugta, békéje győztes Ulászlónak,
Követet küld hozzá Európa népe:
Ne álljon meg ott, hol diadalra lépe!
Folytassa a harczot segítséget adnak,
Irtsa ki fajját is a vad pogányhadnak!
A *pápa* követe biztatja könnyelműn:
Pogánynak tett eskü megszegése nem bűn!
Csupán csak Hunyadi lelke inti, óvja:
Ne legyen a király eskü megrontója,
Az Úrnak csapási nemzetünkre jönek:
Nem ad Ő diadalt az esküszegőnek!

Hiába, Ulászló amire megesküdt,
Követek szavára megtöri az esküt:
Vezeti seregét a *tenger* partjára,
Előtte terül el a félholdas *Várna*.
Itt megáll s várja az ígért segítséget,
Ámde a csapatok napról-napra késnek;
Pedig már a szultán összes seregével —
Ázsia partjain nagy hajókra kél fel,
S áthozván hadait, hogy reá találja
A magyar seregre, ott ő is feláll.

* Korán — a törökök szent könyve, vagy Bibliája.

Látva most Ulászló, hogy magára maradt,
Hogy nem lát a vészből egy vezér-sugarat:
Hunyadit, a vezért, megkérdezi végre,
Fusson-e a magyar világ szégyenére?

„Jó uram, királyom! — így felel Hunyadi, —
Nem lehet itt kettő közül választani,
Egy eset áll csupán: van vagy nincsen kedvűn!
A pogány törökkel meg *kell* verekednünk,
A többit — őseink szavaival szólva —
Bízzuk a magyarok urára: Hadúr! —
De nehogy elrontsuk mégis szerencsénket,
Hogy bizton s megóva legyen drága élted:
Bízd reám a csatát, és maradj te itten,
Megsegít — hiszem — a bűntbocsátó Isten!”

Felharsan a kürtszó, a harezi dob pereg,
Egymásra iszonyú dühvel tör a sereg,
Maroknyi a magyar a törökhöz képest,
Ámde hős serege egy *óriást* képez:
Porba dől a török: csapásai alatt . . .
Hunyadi már csaknem győzedelmet arat,
Amidőn *Ulászló* — helyét odahagyva,
Könnyelműn benyargal az öldöklő harczba:
Néki is legyen a diadalban része!
A másik perczben ím, már körül van véve:
Ezer tar rohan rá, életére törve,
S a király véresen hull a vetett törbe,
Levágják a fejét és kopjára tűzve —
Magasra emelik, ekként üvöltözve:

„Miénk a győzelem, Ulászló meghalva,
Az eskü szegőjét így bünteti Allah!”

Látva a magyarság királya elestét,
A csata teréről gyorsan fut szerteszét,
Velök fut az eddig győzhetetlen vezér,
S sok veszély közepett végre honába ér.

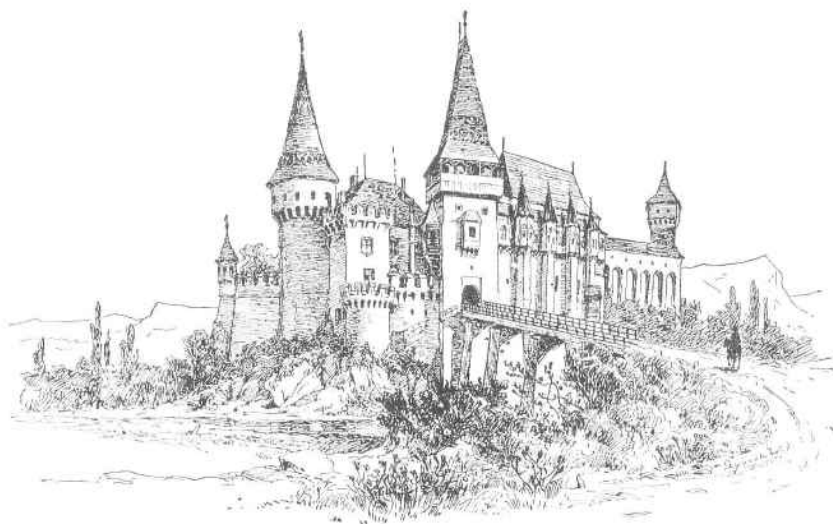
A csata gyászterén a győzelmes szultán
Hogy végig tekinte a sok ezer hullán,
E szóval borúl a vértől ázott hantra:
„Ne adjon több ilyen győzedelmet Allah!”

10. Hunyadi János (kormányzó) és 11. V. László.
1446—1452. (1445—) 1452—1457.

Mivel azt mutatá hosszas tapasztalat,
Nincs áldás a hazán *idegen* fő alatt:
Ulászló elesvén, az összegyűlt rendek
Másítják az ősi kormányzati rendet:
Nem hívják a népet királyválasztásra,
Bízzák az országot *öt főkapitányra*;
Köztük van Hunyadi, ki *Erdélybe* indul,
Parancsát várja ez s az egész *Tiszántúl*.

Kevéssel ezután, a másik gyűlésen
Jelenti Hunyadi: Nem jól van ez mégsem!
Megosztott hatalom csak önzésre vezet
S kapzsivá teszi ez a jogosztó kezét,

Csorbúl a tekintély s jó, hogyha el nem vész,
Mivel „sok bába közt a gyermek is elvész!”
Azért hát a rendek szívükön hordozzák:
Ebben a dologban, mit kíván az ország!?
Nézete — ha tőle várnak jó tanácsot —
Válaszszák királylyá Albert fiát: *Lászlót*,
És amíg őt *Frigyes* szabadon bocsátja,
Bízzák a kormányzást egy ember gondjára!

A HUNYADIAK FÉSZKE: VAJDA-HUNYAD.

Felzúgott erre a rendek helyeslése,
S ez eset után még egy esztendő késve,
Rákosnak mezején nagy tanácsba gyűlnek,
S ki minden dolgában bebizonyúlt hűnek:
Hunyadit választák *ország-kormányzónak*
S melléje *nemesi tanácsot* osztottak.
Nádor lett a büszke főúr: *Hédervári*,
Aki — hogy *az* légyen, alig győzte várni.

Erdélyi vajdául *Újlakit* nyerék meg,
Hadd nyílják tág tere szép tehetségének.
Garai László meg — bizony ő se bánná;
Hogyha őt tennék meg *tótországi vánná*:
Teljesült óhaja, mert amire vágyott:
Elnyeré a tisztos *báni* méltóságot.

Sok s nehéz feladat várt a kormányzóra:
Hogy a hon határit a *töröktől* óvja;
Hogy *Giskra* pusztító *cseh*-hadát megtörje,
Ne jöjjön rabolni többé magyar földre;
Hogy *Frigyest*, akinek leplezetlen vágya
A magyar *korona*: — porig megalázza.
Emellett idebenn ellenségeivel
Hunyadi Jánosnak folyton küzdeni kell:
Garai s *Lászlónak* anyai nagybátyja:
Czillei — útjába sok titkos tört hánya,
Iríglyék tőle a fő-fő méltóságot,
Mely után rossz szívök áhítozva vágyott.
De a böles kormányzó szava s nemes tette —
Háborgó szívüket lecsöndesítette,
Óvatos figyelme kikerülte a tört
S a roszak hatalma nemes szíven megtört.

De annál több gondot okozott a *török*.
Ágyúja már délen a szomszédban dörög;
Hunyadi seregi — *Drakul* oláh vajdát
Miután már előbb megfutamították, —
Mostan a *Száván* túl török elé mennek
S a *Rigó mezején* kissé megpihennek.

Meghallván a szultán, hogy ki jó eléje,
Rejtélyes úton a táborhoz érve:
Váratlan', hirtelen a seregre támad
S rohamot parancsol rengeteg hadának.
Hősen küzd a magyar az utolsó szálig,
A harcznak sikere már kétesse válik,
Midőn az *oláhság* a magyar táborból
Átszökik s a török haderőhöz pártol.
Ez a rút *árulás* dönté el a harcot,
Mely szörnyű dúlással már *két napja* tartott;
Menekül, aki tud, fut már a *vezér* is,
De ki nem kerüli balsorsa veszélyit:
Brankovics, a szerbek álnok fejedelme,
Elfogta a futót s *rabságra* vetette.
Hunyadi e bajból csakis úgy menekül,
Hogy fiát: hős *Lászlót* ott hagyja *kezesül*.

Kevéssel ezután, hogy haza érkezett,
Brankovics ellen már erős hadat vezet,
S legyőzvé a harczon a kevély despotát,
Szabadon bocsátja ez — Hunyadi fiát.

Most már a kormányzó *Frigyes* ellen mégyen,
Hogy *Lászlót* adja ki, felszólítja szépen,
S midőn e kérésnek nincsen foganatja,
Nagyszámú hadával gyorsan megtámadja.
Az osztrák urak is segélyére állnak
És addig beszélnek a konok császárnak,
Hogy újabb veszélytől kimélje meg honát,
Míg végre kiadá *Lászlót* s a *koronát*.

Van már az országnak koronás királya,
Úgy véli Hunyadi: nincs már szükség rája,
S amire jó szíve soha nem is vágyott,
Letészi kezéből a kormányzóságot.
László, kit Czillei vett most gondja alá,
A hősnek tetteit akként jutalmazá,
Hogy amely tisztséget annyian kívánnak;
Megtette Hunyadi *ország-kapitányának*.

Ámde ez színleges kitüntetés volt csak,
Mivel a királynak oly hívei voltak,
Akik a bátor hőst — ha rajtuk állt volna, —
Egy kanál vízben is elvesztették volna.
Ezekkel küzködött Hunyadi hosszasan,
Míg ismét a harezi trombita-szó harsan:
Murádnak utóda: hős *Mohammed* szultán,
A görög császárság birtokába jutván,
Pusztító csordái — minként az ár — folynak
S ura lőn hirtelen *Konstantinápolynak*.

E vésznek hírére egész Európa
Fegyveres hadait mind táborba vonta,
Készül a magyar is s *Hunyadi* csak maga —
Tízezer katonát fogadott a harezra.
Egy derék szerzetes: hős *Kapisztrán János*,
Keresztes hadakért járja a világot;
Ezrével gyűl a nép a barát szavára
S Hunyadi sergével indul a határra.
— A király s *Czillei* pedig *Bécsbe* mennek,
Ne lássák színét se a veszedelemnek! —

Ezalatt a török mind közelebb jöve,
Belgrádra igyekszik, melyet jó előre,
Hunyadi sógora: Szilágyi megszálla,
Várva, hogy a török kopogtasson nála.
A török hajóraj *Zimony* alatt köt ki,
Míg a had *Belgrádot* menten előzönlí,
Megindul az ostrom, az ágyúk dörögnek,
Hirdetve erejét a pogány töröknek;
De a vár védői rendületlen' állnak,
Figyelve szavára Szilágyi Mihálynak.

Hunyadi s Kapisztrán az ágyúszót hallva,
Vezetik seregük' a nagy *hajórajra*,
S szétszórva azokat, *Belgrádon* teremnek,
Ritkítva sorait a török seregnek.

Felvirradt az ostrom legvéresebb napja,*
Mohammed a várat körülfoglaltatja,
Mindenik oldalon magyar s török vére
Patakban ömlik a vár mohos kövére.
Iszonyú küzdés foly, midőn a vár fokán
Félholdas zászlóval feltűnik egy pogány,
Dugovics Titusz — a vár egyik vitéze —
Látva ezt, rárohan a török vitézre,
S hogy másként nem jut a zászló birtokába
Magával együtt le a — mélységbe rántja.
Ágyúszó köszönti a lenyugvó napot,
Maga a szultán is vérző sebet kap ott.

* 1456. július 21.

Másnap még bölesőben mosolygott a hajnal,
Midőn a védőknek serge — nagy robajjal
Ráront a kimerült, meglepett táborra
S Hunyadi hadával halomra gyilkolja.
Még ilyen diadalt a világ se látott,
A győztes hadsereg bő zsákmányt talált ott:
Temérdek hadi kincs és az egész tábor,
A futó Mohammed ott hagyta — magától...

A fényes győzelem sötét gyászszá válik:
A győztes Hunyadi nem él már sokáig,
A török táborból szerteáradt *pestis*
Ledönté s *Zimonyban* most kórágyon fekszik.
S aki a törökön *húsz csatában* győze,
Örök éj borúl itt a legnagyobb hősré.*
Sírhatsz már özvegye: *Szilágyi Erzsébet*,
S két fia: *László* és *Mátyás*, könnyeztétek!
Veletek együtt sír zokogva a nemzet
S gyászolja, ki néki hősi nevet szerzett!

Kapisztrán János is — két hónap múltával —
Követé hős társát a sírba — bújával.

Czillei örült csak az országos gyásznak,
Káröröm napja volt reá ez a gyásznapi:
Övé a hatalom, a király még gyermek,
Kit aljas tervének oly könnyedén nyer meg:
Mert gonosz agyában azt veti és hánysa,
Mint hozzon új gyászt a Hunyadi-családra?

* Meghalt 1456. augusztus 11.-én.

DUGOVICS TITUSZ HŐSI TETTE.

Belgrádnak falain leng a magyar zászló,
Benne a kapitány hős Hunyadi László.

— Nyisd ki a várkaput, jó királyi vendég,
Kísérik: *Czillei* és német leventék,
(Azok hát: *zsoldosok*, kik vesztetre törnek,
Vigyázz, mert rabja léssz a kivetett tőrnek!)

— A királyt és gyámját becsúlettel látom,
Nyitva áll előttük egyszerű lakásom;
De mivel én itten békességben élek:
Maradjon kívül a *fegyveres* kíséret!

Belépett a király *Czilleivel* karján,
S rossz szíve érzésit titkolni akarván:
„Baráti“ karjait ölelésre tárja,
S „részvétell“ tér át a „mérhetetlen“ gyászra.

Köszöni az özvegy — családja nevében
S kívánja, a királyt ily bánat ne érjen.

Czillei elvonúl Hunyadi Lászlóval
S hangjában gyűlölség rezeget, hogy megszólal:
— E vár a királyé, szavamnak hát engedj,
Új őrség vár ott lenn, vezesd ki a serged'!

— Nem tészem, jó bátya, ekként felel László, —
Nem lenghet e váron, csupán *magyar* zászló!
Azért, ha *magyar* had jó a *német* helyett,
Készséggel bocsátom kezére e helyet.

Különben ismerem álnok törekvésed',
Nem e vár, én vagyok a szálla tenéked:
E levél, a melyet *Brankovich*hoz írtál,
Nagyobb még eddigi gonoszságaidnál;
„Lapda“ az *én fejem* és a *Mátyás feje*,
Mit ígérsz iPadnak, hogy mulasson vele!?
Hát újból akarod kezdeni a régit?
Átlátok a szitán, ott leszek ám én is!

Látva most *Czillei*, hogy le van leplezve:
Kardjához nyúl rögtön, gyilkolni van kedve,
De László szavára az *őrség* benn terem . . .
S *Czillei* véréből piroslik a terem.

A király elébe leborúl az özvegy:
— Fiamnak, királyom, bocsáss s kegyelmezz meg!
Önmaga okozta *Czillei* a vesztét,
Tekints csak engemet, aki annyit veszték!

Esküszik a király aztán *Temesváron*,
Feszület előtt a fényes oltáron:
— *Czillei* halála bosszúra nem vezet,
Fogadd el, jó asszony, békére e kezet!...

Budára megy László, hogy esókot szakaszson,
Epedve vár ott rá a boldog menyasszony,
Azaz hogy: a király udvari *bakója*,
Égbe nyúl a feje, leüti hát róla:

Negyedik csapásra szertefröcscsen vére,
Örök gyászt borítva a *Szent-György* terére.*

Bosszúló seregét míg *Szilágyi* gyűjti,
E honból a király futva menekül ki,
Bécsbe, majd *cseh-földre*: *Podjebrádhoz* megyen
S *Mátyást* is magával viszi prédaképpen.

Nyolcz hónap múltával — *Czillei* neveltje
Bűnei adóját ottan lefizette:
Nyomorúlt éltének kialszik világa,
Mert *méreg* segíté át a másvilágra.**

12. (Hunyadi) I. Mátyás.

(1458—1490.)

Lelohadt a bosszú fellobogó lángja,
Mihelyest hírré lett a király halála;
Érdemlett végzetén megnyugodni könnyű,
Nem hullott érette *szív*ből eredt könnyű!

Budára gyűlnék most a választó rendek,
Gazdátlan trónusra uralkodót tesznek;
Pályázik mindenki, aki éppen ráér:
Legelső sorban a *lengyel* király: *Kázmér*;
Az *osztrák* császár is: *Frigyes* — a „jó“ szomszéd —
Sorba jár s kopogtat a pártfogó szóért;

* 1457. márczius 16.-án.

** 1457. november 23.-án, éppen egy évre esküvel tett fogadása után
Prágában.

Magyarok is vannak: *Garai*, a nádor —
Meghalni tudna most a hazáért százszor,
Csak előbb ülhessen a királyi székbe,
Mily szépen hangzanék ez a szó: „*Felsége!*“
De itt van *Újlaki*, az ország-kapitány,
Mert az ő eddigi érdeme se hitvány!
— Úgy vágyom a trónra, értte úgy esengem!
Főurak, pajtások, válaszsztatok engem!

Szervezett hadai *Szilágyi* Mihálynak
A sárig befagyott *Duna* jegén állnak,
Az ország főpapja, tudós *Szécsi Dénes*,
Hozzájuk állani szikrányit se kényes,
„Első a hon java, az ország érdeke!“
Azt mondja ez a párt, azért küzd érette.
Jó *Vitéz János* is, a *várad*i püspök,
E pártnak ügyében fáradatlan' sürög,
S egynéhány *főnemes* és a *kőznemesség*:
Illő, hogy óhajuk' ott fenn meg ne vessék.

Fényes, nagy termében ősi Budavárnak
Ezalatt az urak keményen vitáznak,
Keményen vitáznak, még sincs eredménye,
Hiába mélyednek az ügy fenekére,
Mindenik jelöltnek hevesen küzd pártja,
Ezért nem juthatnak könnyű megoldásra.

Megunja a várast a Duna népsége
S hogy szava hallassék valahára-végre:

Egy szível-lélekkel dörgő hangon kiált,
Élteti *Hunyadi* fiát: *Mátyás királyt*.

Fölhatol az „éljen“ ős Buda várába,
Ős Buda várának szép palotájába,
Választó főurak összenéznek ottan,
Mátyásnak nevére szívők is feldobban,
Bűbajos varázsa a *Hunyadi*-névnek
Véget vet a hosszú, kínos versengésnek;
Visszhangként azonnal végzést hoznak rája:
Mátyás az országnak választott királya!
S hogy hallja a nép is — Duna partjainál:
Lekiált a gyűlés: „Éljen *Mátyás király!*“

Mielőtt azonban széjjeloszolnának,
A jegyzőkönyvbe még egy passzust toldának:
Mivelhogy *Mátyás* még csak *tizenöt* éves,
Hogy ez a választás lehessen törvényes,
Míg *Mátyás* eléri a *huszadik* évit:
Nagybátyját — Szilágyit *kormányzóvá* tészik.

Küldöttség öltözik díszmagyar ruhába,
Úgy indul *Podjebrád* fényes udvarába;
Adja ki a királyt, más kérésök nincsen,
Ha ingyen nem adja, kiváltják ők kincsen!
Persze, hogy nem adja csak úgy ajándékba,
Arany kell őneki, van-e vagy száz véka?
Ha annyi nincsen is, *ötvenezer* mégis
Jól tölti a király megapadt erszényit.

— De, hogy ez összegnek kamatja is legyen,
Mátyás az udvarból tapodtat se mégyen,
Katalin hercegnőt míg el nem jegyezte!
(Térdel már az új pár.) — Áldásom felette! —

Hogy haza érkeztek, lőn országos ünnep,
Örömjaj tör fel az égbe mindenünnett,
Mátyásnak szívéhez untalan' e szó ér:
„Sokáig éljen a *vérünkből való vér!*“

Telepszik a király fényes *Budavárba*,
Kezdetét itt veszi böles uralkodása;
De alig telik el egy rövid esztendő,
Szilágyi tanácsa nem nagyon kelendő:
Kormányoz a *király*, van *bölcs esze* hozzá,
Nincs olyan alkalom, mely zavarba hozná.
— Duzzog a nagybácsi? Nohát csak duzzogjon!
Világos várába zárjátok el! Foglyom! —
De hamar csillapúlt hirtelen haragja,
A bezárt kormányzót kiszabadíttatja,
S *Erdélybe* küldi a heves *szászok* közé
Szilágyit tevén meg ezek között fővé.

Később a nagybátya királyi öcsésével
Kibékült s *törököt* vágott özönével,
Míg végre ezeknek lőn egy harcban foglya
S kivivék magukkal *Konstántinápolyba*;
Szomorú sorsa lett itt a hősnek végül:
Bakónak bárdjától ősz feje legördül.

Az ifjú királynak legsürgősebb tette:
Nagyszámú ellenit hogy megfenyíthesse,
Akinél *Lászlónak koronája* maradt:
Elsőbben *Frigyesre* viszen erős hadat;
Hat évi harcz után reá kényszeríti,
Hogy a szent koronát visszaadja néki,
Váltsága súlyos bár, — *hatvanezer arany* —
De Mátyás megadja, hogy koronáztatlan
Ne légyen sokáig; megvevén így áron:
Fejére téteti *Székesfehérváron*.^{*}
Frigyes e váltságot később — kamatjával
Vissza is fizette, mert Mátyás hadával
Rárontott a gögös, nyugtalan császárra
S meghódolt előtte *Bécsnek* büszke vára,
S Frigyesnek szíven át a fájdalom nyargal,
Hogy *békét* vásárol *százezer arannyal*.

Cseh *Giskra* jó aztán büntetésben sorra,
Ki néhány északi vármegyét bitorla;
Futnak a cseh-hordák s vezérük átpártol,
Kegyelmet könyörgve a győztes királytól,
S Mátyás a megtérőt kegyelmébe vette;
Jó szívét dicséri ez a nemes tette.

Kázmér is kikapott, mivel reászolgált:
Összegyűjt ellenünk mindenféle csordát;
De Mátyás hadai őket széjjelverték,
Miért is kívánták a magyarnak vesztét!?

^{*} 1464-ben, *Virágvasárnap* ünnepén.

Poajebrád cseh király, Mátyásnak apósa —
Pápának fogadott szavát visszavonta,
Husszita akar s nem *katholikus* lenni
S népét se hajlandó általtéríteni;

HUNYADI MÁTYÁS KIRÁLY.

Ezért a pápának bár nagy a haragja,
Tűzből a gesztenyét mással kapartatja:
A bűnös jutalma hogy soká ne késsék,
Mátyásra bizza a megfenyítettését.

Mátyás már azért is harágudott reá,
Mivel ez a lányát ráerőszakolá;
Nem is volt sokáig Katalin — hitvese,
A halál jó korán a sírba fektette.

Hogy meghalt Katalin: harezias Podjebrád
Ellenünk több ízben *Giskrával* czimborált,
Ezért most Mátyásnak jól jött a kezére,
Hogy a cseh ravasznak jutalmát kimérje.

Hosszasan tartott már ez az ügy s hasztalan',
Mátyásnak e harcából csak kevés haszna van,
Mert amíg huzódott, nyugtot se találá;
Békét hoz végtére *Podjebrád* halála.

A török — Mátyásnak elődei alatt —
Több *mellék*-tartományt hazánktól elragadt,
De Mátyás — végezve előbbi csatáit —
A pogány ellenség ostorává válik:
Bosznia, Szerbia, Bolgár- s Oláhország
A vitéz királyhoz hódulatuk' hordták,
Nindenik tartományt otthagya a török:
A magyar fegyveren hatalma megtörött.

De talán legfényesb volt az a győzelem,
Mit *Erdély* földében vívott az ellenen?
Báthory István volt akkor itt a vajda,
Aki a királyhoz fullajtárt szalajta:

Seregét a török megtámadni készül,
Küldje hát *Kinizsit* hozzá segítségül.

S Kinizsi, — a híres nagyerejű *molnár*,
Ekkor a királynak *hadvezére* volt már, —
Azonnal útra kél vitéz seregével
S Báthoryt a véres *csatában* lelé fel;
Ráút a törökre, két kezében karddal,
Allahhoz repül a lelke, kit megszabdal,
Elhullott a török s a *Kenyérmezőnek*
Győzelmes vitézi — a magyarok lőnek.

Diadal után most nagy *lakomát* tésznek,
Törökök testéből az *asztalok* s *székek*;
Tánczol hős Kinizsi: mind a két kezében
Egy török holtteste s a harmadik éppen
— Fogával szorítva — a szájában lógott,
Úgy járta meg velük a magyar „*toborzót*“,
A három törököt aztán földhöz vágta;
Ez volt a hírneves *Kinizsi Pál táncza* . . .

Hogy ennyi győzelmet arathatott Mátyás,
Annak a rejtélyit sokan ebben látják:
Állandó hadsereg állt szolgálatára,
Mely hőben-hidegben harczytéreken jára;
Arcukat a nap s szél *barnára* festette,
Így a nép „*fekele seregnek*“ nevezte.

Jutott még ideje arra is Mátyásnak,
Hogy *törvényt* alkosson édes hazájának;

Rendezte az *adót* s szerteszéjjel járva,
Ügylet a törvények végrehajtására,
S jaj volt, ki *hamisan* szolgálta a törvényt,
Mert Mátyás kiszabta büntetését tüstént.

Számtalan *történet*, sok fönnmaradt *monda*
Mátyásnak tetteit tündérfénybe vonta,
Mindenik azt mondja, mindnek az a vége:
Mátyás volt népének minden reménysége!

Második hitvese, nápolyi *Beatrix*,
Elhozta magával nemzete vívmányit:
A *festő, építő s mintázó* művészet
Honunkban e tájban magas fokra lépett.

Tudomány dolgában se volt akkor párunk.
Hogyha az idegen megfordult minálunk
S meglátta Mátyásnak páratlan *könyvtárát*:
Nyitva is feledte bámúltában száját.
Mátyásnak köszöni az *első könyvnyomda*,
Hogy a sok tudományt miszámunkra nyomta.

Az a *fény és pompa* ősi *Budavárban*,
S a kies-fekvésű, bájos *Visegrádban* —
Az egész világon oly hírt-nevet szerzett:
Nincs olyan boldog más, mint a *magyar* nemzet!

Dalolt is a *lantos* magyar dicsőségről,
Magyarra sugárzó, felhőtelen égről;

Hajh, hogy e dicsőség Mátyással szállt sírba,
Zokogtuk sokáig, vérkönyűket sírva!

Nem lévén Mátyásnak *törvényes* utódja,
Csak arra irányult legféltettebb gondja,
Hogy trónra segítve *természetes* fiát:
Hős *Corvin Jánosra* hagyja a koronát.

Fájdalom, mielőtt ezt tehette volna,
A halál hirtelen tőlünk elrabolta:
Meghalt a nagy király,* de dicső emléke
Örökké nemzetünk szívébe lesz vésve,
Szelleme élni fog, amíg hangoztatják:
„*Meghalt Mátyás király: oda az igazság!*“

13. II. Ulászló és 14. H. Lajos.

(1490—1516.)

(1516—1526.)

„Meghalt Mátyás király, oda az igazság“:
Diadal-ünnepet ülhet már a gazság,
Kik, amíg Mátyás élt, pisszenni se mertek:
Kinőtt most a szarva számos főnemesnek.

Kinizsi, Báthori s a többi vezérek
Jó *Corvin Jánosnak* elleni levének:

* Meghalt *Bécsben* 1490. ápril 6-án; eltemettetett *Székesfehérváron*.

Kiverik a honból kicsiny seregével,
Főurak csapatja mind ellene kél fel,
Ki őket fenyítné, oly hatalom nincsen,
Most már csak nevetnek a „régí” bilincsen.

Miksa, a németek tettvágyó királya,
Epedve tekint a magyar koronára;
Ulászló, cseh király, a közelből nézi,
Halászni mint lehet zavarosban néki?
Míg öcsese: *Albert*, az ifjú lengyel herczeg,
Ha meg nem választjuk, *karddal* fenyeget meg.

Legjobban beütött *Ulászló* reménye:
Királylyá választá a főurak kénye,
Azt hívék, hogy olyan királyt nyernek benne,
Aki a töröknek *határköve* lenne;
Hogy őket igázza, ám attól nem féltek,
Hallották hírét a *lány* természetének.

Meglelték benne tán azt, akit kerestek?
Igen ám, a honra nézve — *nagy keresztet*:
Valódi bábkirály, akit merre rántnak,
Arra megy s füttyszóra indul fura táncznak;
Magyarúl nem beszél s nem ért egy kukkot se,
Mindenre csupán csak egy szava van: „*dobzse*”,
Mi ékes *cseh*-nyelvből magyarra fordítva,
Azt teszi, hogy: „*jól van!*” Nos, a helyzet tiszta:
Jól van a magyarnak, itt van, mit keresett,
Örvendezz, magyarom, megvan a kereset!

A kapzsi főurak mindent, ami drága,
Szótlanúl visznek a maguk szakállára:
Az ország kincstára úgy megüresedett,
„Tíz macska se fogna benne egy egeret!”
Oly nagy lőn *Ulászló* király szegénysége:
Hitelbe' vásárol *húst* a mészárszékbe';
De azt is fölmondták, mert ritkán fizetett
S akkor is alkudott előbb egy keveset.

Jó kézbe kerültek az ország javai:
Ulászló megkezdé — ajándékozgatni,
Míg nem volt végtére, amit másnak adjon;
Igy pusztúlt apránként a nagy országvagyon.

Eközben *Albert* is hadat hozott reánk
S egész a *Rákosig* elfoglalta hazánk';
Ulászló békét köt s hadi sarez díjában
Birtokot ad neki fönn — *Sziléziában*.

De sokkal drágább volt nekünk az a béke,
Mely *Miksa* s *Ulászló* között úgy jött létre.
Hogy amit elfoglalt *Miksa*: *Ausztriát* —
Ulászló örökre néki engedi át;
Sőt hogyha *Ulászló* elhal *utód* nélkül:
A magyar korona majd *Miksára* térül,
Bár ezt az utóbbi feltételt a rendek
Törölték, de mégis — a történetek mellett —
Elég baj volt az a súlyedő országra,
Hogy ide juttatá gyámoltalansága.

Volt bécsi kormányzó: *Szapolyai János*,
 — Ki egykor a magyar koronára vágott, —
 Ulászló leányát, a még gyermek *Annát*,
 Jó korán megkérte, hogyha nőül adnák
 Egyetlen fiának, a deli *Istvánnak*,
 Gondolván: ha ő nem, jó lesz az — *királynak*.
 De szépen kijátszá Ulászló e tervet,
 Mert ő se nézve, hogy leánya még gyermek,
 Annát most Miksának kis *unokájával*
 Eljegyzé: — a szintén gyermek *Ferdinánddal*.

Ám ez a mellőzés bántotta *Zápolyát*,*
 Ki most már sürgősen járja be szép honát,
Nemzeti pártot gyűjt, mely részére álljon,
 Nehogy a korona *német* főre szálljon.

Erre is van tromfja Ulászló királynak,
 Mert később született kis fiacskájának:
Lajosnak — eljegyzé a másik unokát,
Ferdinánd nővérét, a kicsiny *Máriát*.

E gyermek-házasság biz' nem igen tetszett
 Az ország ügyeit intéző rendeknek,
 De aztán végre is megnyugodtak abba',
 Hogy *fiát* Ulászló *megkoronáztatta*.

Ezalatt egyre nő a *török* hatalma,
 Naponként bővül — már széles birodalma,

* A «Szapolyai» nevet több történetírónk rövidítve *Zápolyának* vagy *Zápolyainak* írja; különben a két név egy és ugyanazon családöt jelzi.

És habár honunkat nem is háborgatja,
 De mégis oly sokan aggódnak miatta,
 Hogy *Bakacs Tamás*,* az *esztergomi* érsek,
 — Ki nemcsak a szóhoz —, a kardhoz is értett, —
 Nem véelve, hogy ezzel hazánkra gyász borúlt:
 Hirdet a törökre *keresztes háborút*,**
 Vagyon már vezér is, egy szép, vitéz székely:
Dózsa György s gyülekszik a fölkelte *pórnéppel*.

Ámde a nemesek, a kik attól féltek,
 Hogy *híjját* érzendik majd a *munkáskéznek*:
Erővel tartották vissza a *jobbágyot*,
 A kiknek nagyrésze *katonának* állott.
 Sajnos, az erőszak — erőszakot szüle,
 Mivel a pórserég ezen felbőszülve,
 Fegyverét most már az urakra fordítja:
Vagyonuk' rabolja, égeti, pusztítja,
 Kegyelmet hiába kér az *úr* és *nemes*:
 A vadúlt pórtömeg *véres bosszút* keres,
 Agyára a dühtől sötét felhő szállott,
 S *gyilkolva* járja be az egész országot.

Végtére *Zápolya* — az erdélyi vajda —
 A szörnyű gyilkolást tovább nem állhatja,
 Sereget gyűjt össze — s amely *Temesvárnak*
 Vonúlt: a *pórhadra* nagy erővel támad;
 Hullnak a jobbágyok s *vezérük* már fogva,
 A győztes vajdának rabúl ejtett *foglyat*.

* «Bakacs» = *Bakács*, *Bakócz*, *Bakócsi* néven is.

** 1514-ik évben.

Iszonyú sors vár rá: *tüzes trónra* tészik
 És testét *tűzből* vett *vas-fogókkal* tépik,
 Végül a félig sült, összetépett hullát
 Az *éhes* pórhaddal legott *fölfalatják!*
 Megpirít ez a kép, fordúljunk el tőle:
Állattá aljasult ember néz belőle!

E rémes példából vonjunk *tanulságot*:
 Akit a *düh, harag* örvényébe rántott,
 Borzasztó lesz annak legtöbbször a vége;
 Lakjék hát szívünkben *szeretet* és *béke!*
 A *bosszú* — nemtelen és bűnös érzelem,
 Mely csupán megromlott agyban, szívben terem;
 Azért ha tán lelkünk ártatlan' szenvedne:
 A jogos büntetést bízzuk az *Istenre*,
 Ő tudja és látja cselekedetünket,
 Hogyha *áld*, avagy ver: mindig *szeret* minket!...

Az ekként legyőzött, letiport *jobbágyság*
 Szomorú sorsra jut *három századon* át:
 Megrakva *adóval, robottal, tizeddel*,
 Csoda, hogy élt tovább s éhen nem veszett el.
 Lett legyen bár *esze*, mint a havas orma,
 Soha sem juthatott *főbb hivatalokra*,
 Ha küzdött, ha tanult: meg lett fosztva tőle,
 Reá volt sültve a *Kain* bélyegzője.
 Kezdetét vette a „*babiloni fogság*“:
 Elvették tőle a *költőzködés* jogát,
 Földhöz lett lánczolva, mint a dühös állat,
 Kit bárki megdobhat, ha rögöt találhat!

És hogy a jövőben kiki tisztán lássa,
 Mennyi a nemesnek *joga s szabadsága*:
 Királyi parancsra, megokolva szépen,
 Megírta Verbőczy* a „*Hármas könyvében*“.

Így állott az ország, amidőn királya
 Testével a sírnak éjjelébe szálla;
 Sötét volt egünkön, közelgett a *felhő*,
 Remegtünk: mi leszen, ha egészen feljő?
 E sűrű homályban piczinyke *mécs* volt csak:
 Halovány fénye a *reformáczió*nak,
 Ez a kis fénysugár maradt a nemzettel
 S óvta, hogy a *vészben* végképp' nem veszett el
 Oh, e fényt Te gyujtád, *nemzetem Istene*,
 Légy áldott s továbbra maradj Te is vele!...

... Szomorún regéli régi tapasztalat:
 Nincs áldás a hazán gyermekkirály alatt;
 Száz fő is előáll, mind böleset tanácsol
 S a gyermek feje zúg az ezer tanácstól.
 Az egyik: *hatalom, fény* után sóvárog,
 Az után veti ki vigyázva a hálót;
 A másik szívében *fényes álmok* kelnek,
 Javára a honnak s az egész nemzetnek (?),

Ezért küzd, ezért áll bátran ki a síkra;
 Csak *tündér* kellene, hogy megvalósítsa.

* Verbőczy István királyi *ítélőmester* e könyvet *latin* nyelven „*Tripartitum*” címmel adta ki s ezen — a II. Endre aranybullájához sokban hasonló tartalmú *törvénykönyv* használatott a *jobbágyság* megszüntetéséig: 1848-ig.

Sa többi, s a többi? Mind azon fut, fárad,
Hogy *vesztét* készítse a homnak s királynak.

Szegény *tíz esztendő*s gyermekkirály: *Lajos*,
Beh korán szálltak rád a gondok és bajok!
Szomorú örökség, ami reád maradt:
Koldússá tett ország, hízelt szolgahad!
Hat gyám is áll melléd,* hogy neveljen téged',
Mindenik böles, okos, egyikük se téved;
Mindnyája azt lesi: az *értelem*-szikra
Mint légyen agyadban *homályba* borítva?
Hiába lobog fel: dudvát raknak rája;
Fejlődjél, hogyha tudsz, magyarok királya!
Ha szíved ösztöne *jó teltre* vezérel:
Jó reád a *feddés* rögtön ezerével,
Az *illem* törvényi százával kijárnak:
Mi illik és mi nem illik a királynak?
Végre a lelkedre ily törvényt akasztanak:
— Hagyjuk ezt, királyom, hagyjuk — a parasztnak!
Ne lásd te a *nyomort*, ne fájjon az néked,
Teríttess dús asztalt, készíts *vendégséget*,
Hadd szóljon a *zene* éj és nap, mulassunk,
Hisz' úgyis mindennap egy nap múlik rajtunk!
Oly rövid az élet! Legyen gondunk rája,
Hogy lelkünk' a halál vígadva találja! —

Ily elvek mellett nőtt a magyar nép *feje*,
S az ország *nyomora* is együtt nőtt vele:

* E hat gyám: a *pápa*, *Miksa* — római császár, a *lengyel* király, *Bakacs* Tamás, *Bornemissza* főúr és *Brandenburgi* György.

Üres lőn a *kincstár*, a fosztott nép — szegény,
Sírva állt üressé tett háza küszöbén,
Holmiját elhordták kincstári adóba',
Mit testén meghagytak: rongyokba' csüng róla,
A szeme beesve, színtelen az areza;
Iszonyú a nyomor élet halál harcza!

Lajosnak gyámjai vitáznak egymással:
Melyikök elve az, amely miatt kárt vall
A szegény királynak szíve és a lelke?
Végre az egyikök sokára föllelte:
A király *nagybátyja* — oka csak, egyedül,
Hogy Lajos kebele nemtelenért hevül;
Mivel a herczeg az *új hit* követője:
Semmi jót és nemest nem várhatni tőle!
A gyámok csapatja ekképpen őrvongott,
És szólják, szapulják *Brandenburgi* Györgyöt.

E bajhoz járult, hogy a *fő-* s *köz*nemesek
Egymással afelett folyton veszekedtek:
Melyikük alkotna jobb *kormánytanácsot*,
Adnának a népnek kenyér hely'tt kalácsot!?
Próbálta a király aztán mind a kettőt,
De bizony azoknak az ereje megtört;
Kormányra ha jutott a *közép-nemesség*:
Akkor a *főurak* gyanú alá vették,
Hogy azok készítik az ország romlását,
Ha beüt a veszély: rajtuk szárad, lássák!
Ha meg a *főurak* ültek fönn a polczon,
Nem állta meg *amaz*, hogy rájuk ne rontson:

— Azért van az ország így elszegényedve,
Mivel a sok adót ti rakjátok zsebre!
Így folyt az irigység szülte vádaskodás;
Tövissel tölt párna így az uralkodás!
Hiába ült össze a *rákosi gyűlés*,
Nem hozta vissza a hon elrepült üdvét;
Sőt — ha a közel vész nem gátolta volna:
Az „*új hit*“ fényét is kioltotta volna!

Ezalatt a *török* csak mindegyre hódít:
Szabács és *Szendrő* már lófarkas zászlóit
— Közéleg a vihar — fennen lobogtatja,
Sok magyar jó vitéz hullott el miatta!
A magyar főurak addig-addig várnak.
Míg ura a török *Nándorfehérvárnak*;
Innen csak egy lépés: és hazánkba lépett.
Fegyverre hívja fel a király a népet:
Véres kard jár körül az országban szerte;
Nagy szükség volna most az izmos kezekre,
De a *pór* — okúlva a véres esetből, —
Retteg, ha fegyvert lát, dolgozik, nem kél föl;
Forgassa a kardot a főúr és nemes,
Ő nem megy, van oka reá — ezerszeres!
Szintén így huzódik a *közép-nemesség*,
Nehogy a kudarczért majdan kinevessék.

Főurak kezében — színig töltött serleg,
Víg nótát dalólnak, páros tánczra kelnek:
— „Éljen a barátság és vidám lakoma!
Mulassunk, nincs még itt a tarfejű koma!

Majd holnap szétnéziünk a szomszéd határon!“
S ráborúl szemükre a mámoros álom.
Az egyet nem értés s mérge *pártviszálynak*
Vesztét így készíté a honnak s királynak.

Lassan gyúl a sereg, míg közelg a veszély,
Alig több pár fővel *huszonnyolcezer*nél;
Zápolya János az erdélyi sereggel
Szegednél tábort üt s tétlenül vesztegel,
Pedig az ellenség már itt, a határon;
Mi oka van reá, hogy tovább is várjon?

II. Szolimán — törökök császársa —
Tánczoló paripán roppant hadát járja,
Rengeteg a száma: *kétszázezer* főnyi,
Ki állhat előtte, ha elkezdi ez ölni?
Fölváltott igája von *háromszáz* ágyút,
Pokoli nóta lesz, ha bömbölve rágyújt,
Van-e oly hadsereg, amit ki ne irtson?
S tábort üt Szolimán a *mohácsi* síkon.
Húsz éves királyom, korán *őszült* hajjal,
Miként fogsz küzdeni ily óriás bajjal!?

A magyar sereg is megérkezett végre,
S a török táborral szemben állást véve,
*Tomori** fővezér lelkesíti őket,
A honért s királyért halálba menőket.

* *Tomori* Pál kalocsai érsek, kit a kolostor csendjéből hívott el a király a fővezérségre.

Megszólal egy főúr: — Tétlenül mért állunk?
Zápolya sergére mindhiába várunk,
 Idegen segítség sehol egy maroknyi,
 Le kell a törökkel mielőbb számolni! —
 S a vita hosszasan e kérdésen tartott:
 A török kezdje meg, avagy mi a harczot?

Elvetve a koczka: a magyar had támad,
 S megindúl a kezdete a véres csatának.*
 S míg itt lenn arcokra ül foltja borúnak,
 Odafönn az égen felhők tornyosúlnak;
 Itt véres kardoknak aczélja szikrázik,
 Ott fönn az elemek tábora csatázik;
 Bömbölve szór halált itt az ágyúk torka,
 Menny dörög odafenn — ömlő záport ontva:
 A szörnyű csatának nem várja be végét,
 Siratja a magyart könyezve az ég is!

Rövid a küzdelem: pár óra... s ez alatt
 A halál sarlója dús rendeket arat:
Huszonkétezernyi magyar véres teste
 Mohácsnak terére vérrózsákat feste...
 Menekül a király... futó lova fárad,
 Előtte a *Csele* patakja megárad,
 Nyomában a török... az úzótt ló ugrik
 És — drága terhével az *árba* hanyatlik,

* 1526. augusztus 29-én.

Elmerül ló s lovas... s szennyes habok árja
Királyi halottját iszapsírba zárja!...

... Óh *Mohács*, országunk szemrehányó képe!
 Sírodból a nemzet új életre lép-e?
 Amelynek fiai maguknak sírt ástak:
 Szól neki kürtszava a feltámadásnak?
 Csöndesen susogjon fölötted a szellő,
 Míg az éj elmúlik, amíg napunk feljő!!

VI. RÉSZ.

Habsburg-házból való királyok. — Erdély — a
fejedelmek alatt. — A reformáció kora.

A reformáció.

— Előhang. —

Reformált-hitűnek ki nevezed magad',
Mondd, szíves olvasó, mit értesz ez alatt!?
Újhitű vagy talán, mint némelyek mondják,
Kik előtt igazak holmi mesék, mondák?
Hogyha *új* az a hit, amit szívből vallasz,
Akkor a lelkedre *vádolóan* vall az:
M'ért hagyád el tehát könnyelműn a *régit*,
Mit *fegyver* és *beszéd* szép honodba, szétvitt,
Midőn még őseid *pogányok* valának,
Hódolva apáik vallásos tanának?
Az is *új* volt akkor, *új hitnek* nevezték,
Megásva az *ősi* vallás sírját, vesztét;
De hogy tűnt fölötte repülve több század:
E vallás fája is folyton vénül, szárad?
Megritkúl a lombja, lehullik a levél?
Talán te magad is ily *hulló lomb* levél?

Távol vagy és mégis hallom feleléseid':
— E vallás nem *új* hit se nékem, se néked!

E nevet úgy adták reá az emberek,
Akiknek szeméből sűrű könnyű pereg,
Mihelyt a megszokott *börtöni* homályból
Kilépve — előttük a *nap* fénye lángol;
Új volt csak azoknak, akik nem szerették,
S akiknek szeme fényt máig se szeret még!

Midőn a bűnös *föld* csókot vált az *éggel*:
E vallás egyidős a *keresztyéniséggel*:
E hitet terjeszté az *Égnek Szerelme*,
Megtérő lelkeknek szelíd Fejedelme;
Aki a lelkeket *mennyebe* emelé föl,
E vallást hozta le vigaszúl az *égből*:
Akinek kegyéből *megváltatva* lettem,
Ezért halt meg egykor a kínos kereszten;
Ezért kelt új létre — pecsételt *sírából*
S tért *mennyebe*, hol felénk örökké világol!

Nyomába kik léptek: az *evangélisták*,
Szerteszét jártukban *e hitet* taníták;
A halált megvető bátor *apostolok*
Szívében *e hitnek* fényes lángja lobog.
Kik végzik élteket *vértanú-halállal*:
Lelkők *e hit* szárnyán szebb világba szárnyal.

Amidőn őseink e hazába léptek,
E honnak határin túl lakozó népek
Keresztyén vallásnak követői voltak,
De ez a *réginek* halvány *mása* volt csak;

Azaz hogy annyira föl vala *czifrázva*
Nem látszott rajta az *eredeti* váza,
Emberi találmány, mi a *szemnek* tetszett,
Borítá az egykor *egyszerű*, szép testet;
A népek ezrei *ezt a hitet* vallák,
Ilyen volt akkoron a *keresztyén* vallás.
S hogy intő szózata hangzott az időnek:
Őseink *e vallás* híveivé lőnek.

Félezed folyt aztán a lét tengerébe,
A midőn lassanként *derűlni* kezd végre,
Megfordult itten a természetnek rende:
Nyugotról mifelénk hajnalpír derenge,
Kél a nap ragyogva, ködhomálytól tisztán,
A határt messzire fénynyel beborítván:
Némethon s a szabad *Helvéczia* népe —
E sugár-özönben új ösvényre lépe,
Mit tőle eltiltott bűnös ember fia:
Kezében fegyverként ragyog — a *Biblia*,
Mit *Urunk* tanított: *az* van írva benne,
Ennél *több*, lelkünknek mi hasznára lenne?

S ki annyi ezreket *igaz* útra vezérl:
Ott *Luther*, itt *Kálvin* zászlótartó vezér,
Szájukból az Igét oly örömmel hallák;
Ők tették *tisztává* a keresztyén vallást:
Ők vitték vissza az *eredetiségre*,
Napfényként árasztva az emberiségre.
E napnak sugára hatolt el mihozzánk,
S hisszük, hogy tovább is lelki áldást hoz ránk!

Míg földi hazámat menyinyel cserélem fel:
E hitet valloam én igaz, hű lélekkel!! —

... Értelmes olvasóm, a szívemből szóltál,
Áment mond a lelkem minden kicsiny szódnál;
Amiről előttem mostan vallást tettél:
Elmondom, e gyöngé növényre mint lett tél?
Miként fűtt reá a fagyos észak szele,
Sokáig víván a kemény harczot vele?
És aztán, hogy derült a tavasz sugára,
Mint hajtott virágot ébresztő csókjára?
Hogy miként szólottam, te íteld meg aztán,
Elmondom *hazánk*nak *története* kapcsán.
Azért, míg e műben végső szavam lenne:
Maradjon lelkeddel az Úrnak kegyelme!

Magyar királyok és Erdély fejedelmei.

1. Zápolya (Szapolyai) János és
(1526—1540.)

2. I. Ferdinánd.
(1526—1564.)

Erdélyben: Izabella és János Zsigmond.

Mohácsról a győztes Szolimán csordája
Átokként csapott a letiport országra:
Dúlva és rabolva járt a honba' széjjel,
Töltve e roppant sírt holtak özönével;
Amerre átvonúlt szörnyeteg csapatja,
Vér- s könytől ázott a honi föld alatta,

Egyetlen intésén a nagy öldöklőnek,
Városok és falvak por-hamuvá lőnek;
Végre nem törődve átokkal és jajjal:
Visszatér honába százezer fogolylyal.

Akik a vérfürdőt kikerülték épen:
A kevély főurak — e nemzeti vészben
Ahelyett, hogy kezet fognának egymással,
Eltelve lelkiükben egy szent fogadással:
Új létre költeni a hont és nemzetet, —
Két pártra szakadva ismét *versengettek*,
S le se folyt még a ránk vészthozó esztendő,
Vagyon már királyunk, nem is egy, de *kettő!*

Zápolya az első, kinek dölýfőssége
Volt egyik oka, hogy lehullánk a vészbe;
A másik — *Lajosnak* sógora: *Ferdinánd*,
Koronát viselnek mindketten egyiránt.
A magyar s német párt királyostúl együtt
Egymással csakhamar háborúba vegyűlt;
A hadi szerencse *Ferdinándhoz* állott:
Legyőzé sergével ellenfelét — *Jánost*;
Menekűl *Zápolya* s *Lengyelhonba* érve,
Onnan küld követet törökök földére,
Kéreti Szolimánt, álljon a pártjára,
Hogy csupán ő legyen magyarok királya.
S a szultán kegyébe fogadva *Zápolyát*,
A honi határon nagy sereget hoz át;
Bécsbe fut *Ferdinánd*, utána a török,
A bécsi vár alatt sok ágyúja dörög.

Hiába, nem tudja bevenni a várat,
Visszatér kudarczczal, mert soká nem várhat,
És Jánost — kegyéről ismét biztosítva,
Seregét honába úgy vezeti vissza.

Alig, hogy megtudta *Ferdinánd* e dolgot,
Jánosra újlag erős hadat hozott.
Zápolya ismétlen a törökhöz fordul,
Elmondja, mi történt s újabb segélyt koldúl.
A bosszús Szolimán nagy serege élén
Megindul s egyenes útját Bécsnek vévén,
Vasmegeye közepén hős *Juristics* várja
És „megállj“-t parancsol neki *Kőszeg* vára.
Szolimán szultánnak szörnyű nagy a mérge,
Készűl, hogy a kardját vele összemérje:
— Esküszöm Allahra, ma vérivó lések!
Miért áll útamba ez a hangyafészek?
S vezénylő szavára kezdődik a roham,
Száz s ezer vitéze önvesztébe rohan.
A török katonák véresen bukdosnak
S hajszála se görbűl *Juristics Miklósnak*.
Könyörög a szultán: bocsássák útjára
S hadd tüzze zászlóját a várnak falára!
Rövid, de érthető a ráadott válasz:
— Nincs vásár! Vagy itt halsz, vagy visszamégy!
[Válassz!]

S Szolimán látva, hogy itt győzni nem lehet,
Vonszolja magával a ritkúlt sereget.
Stájer- és *Tótország* érezte meg mérgét,
Kardélre hányatván, kik honukat védték.

Ha ekkor Jurisics a török sereget
Szabadon ereszti: manapság úgy lehet,
Királyunk nem volna *osztrákok* császársa
S mellette valóban *független* nép állna!

Folytatta azután *Zápolya* a harczot,
S egyikük se látván belőle nagy hasznót:
Váradon Ferdinánd békét kötött vele,
Amelynek ez volt az értelme, veleje:
Az ország a része, mit kiki elfoglal,
Maradjon az övék mindenféle jóval;
Ha János királynak nem lesz *fiutóda*:
Átszáll a korona *Ferdinándra* — róla,
S viszont, ha Ferdinánd utódi kihalnak:
Átmarad az ország *Zápolya* Jánosnak.
Hogy ekként megköték a szép egyezséget,
Testvéri csókokkal ütnek rá pecsétet.

János, hogy a trónon *örököse* legyen,
Lengyelek földére háztűznézni mégyen
S megnyervén hitvesül *Zsigmond* király lányát,
Honunkba vezeti a szép *Izabellát*.
A boldog szövetség egy esztendő múltán,
Meghozá gyümölcsét, mely ölükbe hullván,
Az apa s nagyapa nevét egybefonva:
Ráadák e nevet kis *János Zsigmondra*.

Irigylé a halál e szép boldogságot,
Nyugalmas folyását megzavarni vágyott,

S a kicsiny családnak a szívére gázol:
Kivágta *Zápolyát* az élők sorából.

Az özvegy királyné, kis fia javára
Követet küldött a szultán udvarába,
Kéreti Szolimánt, légyen pártfogója
A kiseded gyermeknek és jogait óvja!
Megtette hatását a küldött ajándék,
Szolimán szívében ébred a jó szándék,
Vezeti hadait és *Pest* alá érve,
Rengeteg tábort üt *Rákos* mezejére.
Azután felüzen a *budai* várba:
Vigyék le hozzá a gyermeket, mert várja,
Hadd kérjen áldást az árvának fejére
S ajánlja Allahnak, hogy veszély ne érje!
Ott van már ölében a kis *János Zsigmond*,
Kerekre nyílt szeme szinte kérdi: mit mond
Ez a jó, mosolygó, nagyszakállú bácsi?
Beh jó is volna azt kedvére czibálni!

Míg enyelg a szultán a picziny gyermekkel:
A török a *várba* sűrűen seregél,
Minthogyha bámúlná a szép palotákat,
Milyeket a szeme otthon sohse láthat.
S mikor már megtelék velök *Buda* vára,
A török katonák vezérok szavára
Kihúzzák kardjukat s kijelentik végül,
Hogy övék a vár, ők nem jöttek vendégül;
Azért a helyőrség rakja le a kardot,
Mert urok, Szolimán más őrséget hagy ott!

Így jutott Budavár a *török* kezére,
Anélkül, hogy értte hullott volna vére,
S történet lapjai szomorún regélik,
Mint nyögte igáját *száznegyvenöt* évig!

Csillog már a *félhold* ős Budavár falán,
S bevonúl kevélyen hatalmas Szolimán,
Az özvegy királynét vigasztalja szépen:
— E várat megtartom, alkalmas lesz nékem!
De azért néked se leszen ebből károd,
Fiadnak a jussát nem hiába várod:
Övé lesz: *Tiszántúl*, *Erdély* s tudod, mi még?
A gazdag, bőtermő, szép *temesi* vidék.
S hogy legyen *gyámatok*, ha rád bajok jönnek:
Fogadd meg tanácsát *Martinuzzi Györgynek*;
Pap ő, de van néki *esze* s bátorsága,
Nem búvik a sutba vész elől, mint gyáva
Ne halld meg felőle, bármi rosszat mondnak
Ő leszen a gyámja kis *János Zsigmondnak*!

Ezt mondva, Szolimán visszatér honába,
Őrséget rendelve a budai várba,
Kincset visz magával: *Ferdinándnak* pénzét,
Ki ekként vásárolt Szolimántól békét.

Alig, hogy megtisztult töröktől az ország,
Ferdinánd hadai *Erdélyt* megrohanták,
A szegény királyné — *Erdélyről* lemondva,
Hogy magát megmentse, kifut *Lengyelhonba*.

A kedves, a jó gyám, álnok *Martinuzzi* —
Ferdinánd királylyal kezde alkudozni;
Megkapta jutalmát, a király vezére:
Castaldó *fizetett* *tőre* terité le,
És jaj lőn *Erdélynek*: kifosztva-rabolva
Hajtá le bús fejét a *német* járomba.

Meghallá Szolimán, hogy itt benn mi történt,
Ferdinánd királyra sereget hoz tüstént;
A török egyszerre három helytt is támad,
Egy csapat — vesztére siet *Temesvárnak*.
Losonczi István — a vár hős kapitánya,
A kemény ostromot nem sokáig állja:
Elhullnak vitézi, kidúl ő is végre,
Honáért ömlik ki bátor, hősi vére.

Drégelyen Szondi György védi a vár falát
És midőn látja, hogy nem tarthatja tovább:
Kincseit a várnak piaczára hordva,
Töröké ne legyen: *égeti* halomra;
Szép, harczy *lovait* — bármi drágák néki, —
A szíve fáj értök mégis *leöletti*.
Azután akiknek volt eddig gyámatyja,
Két *dalos apródját* magához hívatja
S bucsúzva azoktól, míg a szíve vérez,
Levelet küld tőlük a *török vezérhez*.
Ali, hogy olvassa a küldött levelet,
Szeméből a könnyű a papírra pereg:
— Óh, miért állanék véres bosszút rajtok,
Lészek, mint kívánod: tehelyetted atyjok!

Hős vagy te, Szondi György, nemes kivánságod
— Szavamra! — teljesül, ha már nem is látod!

Most Szondi megnyitja kapuit a várnak,
Kirohan sergével közéje az árnak,
Ott hullnak rakásra, végső perczig küzdve,
Sok pogány törököt másvilágra küldve...

Nemzeti zászló leng hős Szondinak sírján
S fölötté Ali a két apróddal sírván
S a hősnek szép kardját sírhalmára téve,
Rebegi: — Fölötted lengjen örök béke!

Hátra van még *Eger*, indul most a pogány,
Holnap már ott akar lenni a vár fokán;
Hétezer az őrség és *százezer* a tar,
Csoda lesz, ha győztes marad itt a magyar.
S a csuda megesett, vitéz *Dobó István*
Maroknyi seregét folyton bátorítván:
Asszonyok, leányok — oldalukhoz állnak,
Segítnek aratni a harczi halálnak,
Itt súlyos *kard* suhog gyöngye, női kézben,
Ott *forralt víz* s *szurok* ömlik le a résen,
Amott meg *kőzapor* kopog tarkoponyán...
Kudarczczal vonúl el végtére a pogány!
Végig az országon ez hangozik szerte,
Ki magát a harciban, vészben kitűntette:
(Magyarnak nem mondatsz nagyobb dicséretet,)
„Megnyerte, mint Dobó — a hős egri nevet!“

De ez a néhány hős a törökhöz képest —
Egy egész tengerben kis szigetet képez,
Óriás hulláma köröskörül árad,
Törökök kezére kerülnek a várak.
Ferdinánd békét esd s megnyeri akképpen,
Hogy *Erdély* földje a kis királyé légyen,
Megadva a sarez is, mit Szolimán kére;
Erdély úgy jut ismét magyarok kezére.
Ferdinánd — szemeit végálmomra zárva, —
Ráhagyá a trónját fiára: *Miksára*...

...Míg ezek a magyar hazába' történtek,
Külföldön magasan lobog a *szövételnek*,
Mit *Luther* kigyújtott nagy Németországban,
Sugáros fényt áraszt a lelki világban.
Zvingli és *Kálvin*, a vallás-tisztításnak
Harczosi — hős szívvel *igét* prédikálnak,
A magyar ifjakból, kik hozzájuk járnak,
Itt benn a hazában hittedjesztők válnak,
S elgyötört nemzetünk új életre éled,
Új lelket önt belé amaz égi élet.
Szegedi Kis István, *Sztárai*, *Dévai**
S még többen — a hitnek bátor bajnokai
Nem félve a veszélyt, szerteszét menének,
Magvait hintve a *Megváltó* hitének.
Ferdinánd nem ért rá velök foglalkozni,
Elég volt őneki csupán hadakozni.

* Sztárai Mihály és Dévai Bíró Mátyás, valamint Szegedi Kis István is
lelkészek voltak s főképpen az Alföldet reformálták.

A török nem bánta, bármily hitű a nép,
Csak adót fizessen mindenütt, hova lép!
Így tehát békében terjedhetett nálunk
A *Krisztus* szent tana, melyben máig állunk.
Lajosnak özvegye, a szelíd *Mária*,
E hitért oly sokat kész volt áldoznia;
Főurak közül: a *Thurzók*, *Nádasdiak*,
Perényi Péter s a gazdag *Révaiak*,
Továbbá: *Petrovics*, *Török Bálint* s *Drágfi*
Siettek e hitnek védelmére állni,
Új erőt leheltek a félholt hazába;
Ők voltak úttörők, legyen nevük áldva!!

3. M i k s a.

(1564–1576.)

Erdélyben: *János Zsigmond*, *Báthori István* és
Kristóf.

Ferdinánd utóda, az új király: *Miksa*,
Hogy *Erdélyt* kezére keríthesse vissza:
Háborút indított *János Zsigmond* ellen
S kényteti, hogy vele mérkőzésre keljen.
Nem bízva *Zsigmond* a maga erejében,
Kiküldött követe *Szolimánhoz* mégyen;
Az van a levélben: segítse gyámatyja,
Mert *Miksa* — hadával *Erdélyt* háborgatja.

A szultán nem késik jönni segélyére,
S óriás hadával a határra érve —

Serege egy részét *Erdélynek* indítja,
Őmaga pediglen lépteit gyorsítva,
Hol annyi vitéze már halálát lelé,
A másik csapattal siet *Eger* felé.

Útközben *Szigetvár* bátor kapitánya —
Kémkedő őrseit mind kardélre hányja.
Elfutja a méreg *Szolimánt* e híre
S bosszúló seregét a vár alá vive,

ZRINYI MIKLÓS A SZIGETVÁRI HŐS.

Hős *Zrinyi Miklóstra* azonnal rátámad
S háromszáz ágyúval töreti a várat.

A király ezalatt százezer emberrel
Győr mellett táboroz s tétlenül vesztegel;
Hiába kér segélyt *Zrinyi Miklós* tőle:
Várja, míg a vár lesz a hős temetője.

Tovább foly az ostrom sikertelenséggel:
 A török haderő ezerével vész el.
 Hogy végre birhassa Szolimán a várat,
 Jutalmat ígér a hős várkapitánynak:
 Cserébe a várért — csak a kedvét töltsék, —
 Esküszik: átadja *Horvátország* földjét.
 Szolimán követe ily hírrel tér vissza:
 — Védjük a várat, míg vérünk' a föld issza!
 Azt hiszed, már nekünk *becsületünk* sincsen?
 Nem adjuk áruba semmiféle kincsen!
 Ha tetszik a vár: im, előtted van, vedd el,
 De előbb *négyszemközt* beszélünk fejeddel! —
 S látva a szultán, hogy semmire se juta:
 Rettentő dühében *megüti a guta*.
 Titkolják *halálát* a török vezérek,
 Nehogy a harczosok megfélemlenének,
 S letéve a fegyvert s felhagyva a harc czal:
 Végződjk az ostrom szégyenes kudarc czal.

Nagyobb lőn a heve most a támadásnak,
 A török katonák már magasba másznak,
 S midőn már *rommá* van az egész vár löve,
 Hogy halni kell látja Zrinyi jó előre:
Ünnepi ruháját magára felölti,
 A várnak *kulcsait* a zsebébe rejti,
Száz arany van téve mindenik zsebébe,
 Hogy aki rátalál, majd jutalmát végye;
 Ágyúi torkába *vas-darabol* töltet,
 Hadd szórják a halált, úgy se szólnak többet!

Kezébe ragadja a *legjobbik* kardját,
 Nejére bizza a *puskaporos* kamrát;
 Azután — vitézit halálra biztatva —
 Megnyitja a kaput; tódúl a tar rajta,
 Elsülnek az ágyúk, hull a pogány rendre,
 Miként a lekaszált réti fűnek rendje;
 Kirohan most Zrinyi katonái élén
 S ott hullnak el egyig, hősi halált vévén.
 Rajzik a pogányhad a várnak terére,
 De ekkor *Zrinyiné* égő *fáklyát* véve:
 Felrobban a löpor... s a szép Szigetvárnak
 Dicsteljes romjai fel — a légbe szállnak;
 Hogy a füst eloszlik — szomorú a látvány! —
 Rezeg a napsugár hősök ezrén, százán,
 A holtak között is *Zrinyi* és hű *nője* —
 A *hazaszeretet* örök hirdetője!

Utolsó igriczünk:* *Tinódi Sebestyén*,
 Lelkéből kesereg Szigetvár elestén,
 Zokogva hangzik fel búsdallamú lantja,
 Bánatos dalokban mindegyre siratva
 „Az főembereknek elkevélyedését,
 Istenrűl, hazárűl elfelejtkezését,
 Majd az gonoszságnak szörnyű büntetését:
 Az pogány tereknek hazánkba törését“.

Szelim lett ezután Szolimán utóda,
 Aki most Miksának béke-jobbot nyujtva

* Igricz = költő (lantos), ki a történelmi eseményeket versbe szedve s a hazában szertejárva, lantszó mellett énekelte.

A hosszas harcoknak azzal vetett véget:
Megköté vele a kívánt egyezséget.

De János Zsigmondnak nem tetszik e béke,
Mert ő az *egész* hon birtokát remélte;
Titokban izgat hát Miksa király ellen,
De önön-magán tészén csak kárt ezzel,
Koronás urához hű maradt a nemzet,
Ekképp' a fortélynak eredménye nem lett.
A másik évben már békét is kötének,*
És külön alkotmányt szervezve *Erdélynek* —
Itt János Zsigmond ül *fejedelmi* székbe,
S Miksának marad az ország többi része.
Amelynek egységét testvérharcok bonták,
A magyar hazából imígy lőn két ország;
A ketté-válásból nekünk lett nagy hasznunk,
Mert midőn később az *önkény* tapos rajtunk,
Elnyomva nálunk a *vallást* s *szabadságot*:
Erdély volt mindig, mely oldalunkra állott.

Nem soká élvezte Zsigmond már a békét,
Mivel az égiek — lelkét számon kérték;
Utána Erdélyben a választó rendek
Báthori Istvánban nyertek fejedelmet,
A kinek oly böles volt minden dolga, tette,
Hogy őt a szultán, is megerősítette;
Sőt néhány év múlva, — mit nem remélt soha, —
Már fején ragyogott a *lengyel korona*;

* 1570-ik évben.

Kristófot — az öcscsét téteté helyébe,
Kinek csak rövid volt fejedelemsége.

Reformált vallásunk Zsigmond s Miksa alatt
A kezdett ösvényen szépen előhaladt:
Iskolák nyíltak meg, bő tudományt hintve
S élő hit lángtüzét élesztve a szívbe'
Hallottad a hírét *Méliusz Juhásznak*
S biblia-fordító *Károlyi Gáspárnak*?
Erdősi János a *Bibliát* nyomatja,
A népnek kezébe drága kincsül adva.
Siklósi, Szilvási, Abádi Benedek
Nyomában haladnak lánglelkű ezerek;
Hozzájuk szegődik *Kálmánczhelyi Sánta*,
Aki a lelkekről sok kérget lehánta.
Gálszécsi István és *Ozorai Imre* —
Hitők sok elméről bilincseket ver le.

Böles s okos beszédi *Batizi Andrásnak*
Sötétség réminek mély sírvermet ásnak.
Annyira elterjedt a tisztított vallás:
Főurak nagyrészben ezt a hitet vallák.
Erdélyben *Glac* Mátyás, *Vagner Bálint* s *Honter*
Hintik e magvakat hű, munkás kezekkel;
Hellai Gáspár meg *Kolozsvár*t predikál
S mellette segélyül *Vizaknai György* áll.
Sajnos, kik tagadják a *Szentháromságot*,
Azoknak is nyílik gazdag aratás ott,
Szívök az igaz hit érzetétől nem ver:
Előttük a dicső *Megváltó* — csak ember

S az áldott *Szentlélek* náluk úgy jő elő,
Mint jóra serkentő nagy, *isteni erő* ...
Így terjedt honunkban a hitnek világa
S árasztta égi fényt a lelki világra.

4. R u d o l f.

(1576—1608.)

Erdélyben: Báthori Zsigmond (4 ízben), Rudolf király (több ízben)

Báthori Endre, Székely Mózes,

Bocskai István és Rákóczi Zsigmond.

Kit Miksa — élteben megkoronáztatott:
Most *Rudolf*, mint király — köszönti a napot,
Amelyen atyját a ravatalra tették:
Először szólíták így: „királyi Felség”.
Harminczkét esztendő kormányzása alatt
Nem vette észre, hogy rossz ösvényen haladt,
Befogták a szemét rossz tanácsosai:
Ne lássa a könnyút miatta hullani.
Állandó lakása cseh *Prágában* vala,
Ahol a királyi palotának fala
Tele volt aggatva ketyegő órával,
Kettő se jár együtt, mesterére rávall:
Királynak születni és *órásnak* lenni, —
Egyiket se lehet *művésznek* nevezni.
A másik teremben esténként a király
Nagy messzi-látóval *csillagokat* vizsgál
Hunnia csillagát távcsővel se látja,
Mint borúl homályba fénye, ragyogása.

Aranyat is akart a király csinálni,
De persze nem akart *kő, vas* azzá válni:
Hiába fürdeti ezerféle kottyban
S hevíti nagy tűzben: nem peneg az, koppan!

Míg Rudolf így tölti idejét Prágában,
Addig az országon gyakori csapás van:
A béke daczára dűl, rabol a török,
Ágyúja ma itten, holnap amott dörög.
Majd *Szinán* nagyvezért küldi be a szultán,
Ki roppant hadával *Veszprém* alá jutván,
Bevészi hirtelen e nagy erősséget
S egy másik csapatja *Palotával* végez.
Komárom határán *Pálfi* Miklós serge
Nehezen várja, hogy a törökre menne;
S hogy végre megindul *Székesfehérvárra*,
Nagy szégyent hoz ott a *budai* basára:
Veri a törököt győzedelmes *Pálfi*,
Nem képes a basa előtte megállni;
Azután fegyverét északra fordítja
S egynéhány erősség bátorsága díjja.
A király testvére: *Mátyás*, a főherczeg
(Kit Rudolf után e hon — királyul nyert meg)
Szépszámú sereggel táborozni kezde
S növeli erejét hős *Pálfinak* serge.
De midőn meghallák, hogy *Szinán* közeleg,
A magyar s *német* had hátrálásnak ered,
Feladja gróf *Hardeck* — *Győrnek* erős várát
S több kisebb vár s város török kézre száll át.